

פרשת וירא

שלשה אנשים נצבים - מעשה שהיה או מראה הנבואה?

עיינ רמב"ן יח, א. רמב"ם מורה ב, מב. ספר הזכרון להריטב"א.

1. לשון רש"י: "לבקר את החולה". מה קשה לו לרש"י? (למתקשים למצוא התירוץ, עיינ חזקוני.)
2. איך פירושו של הרמב"ם מתרץ את קושיית רש"י? וכן פירש רשב"ם.
3. (שימו לב: יש גם דעה שלישית, והיו אנשים ממש (נביאים), שבאו לבשר לאברהם ולשרה, וכן פירש הרלב"ג.)
4. לפי הרמב"ם שנים דברו במראה הנבואה הזו, מי הם? עיינ רשב"ם לפסוקים יג, כב, כו. מה קשה לפירוש רשב"ם מפסוק יד?
5. מהי כוונת הרמב"ן שלפי הרמב"ם "בא החלום הזה ברוב ענין כחלומות השקר"? הריטב"א תירץ את הקושיה הזו על פי דברי המורה בפתיחה לחלק א, שהנבואות באות במשלים, ולא ניתן להסביר את כל פרטי הפרטים של המשלים בנמשל.
6. נא לשים לב: מאמר חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה", הנלמד מפרשה זו הוא לפי רש"י ורמב"ן, ולא לפי הרמב"ם.
7. "אדני... אל נא תעבור מעל עבדך" (פס' ג) חול או קודש? לפי הרמב"ן, ולפי הרמב"ם.
8. כמו כן הרמב"ם מסביר שגם מאבקו של יעקב עם המלאך היה במראה הנבואה. כמה קושיות שואל עליו הרמב"ן בענין הזה? איך ניתן לתרץ אותן קושיות? עיינ ריטב"א, והערת הרב שעוועל.
9. מה קשה לרמב"ן על הרמב"ם מפרשת לוט בסדום? איך האברבנאל (מובא בהערה) מתרץ את הרמב"ם? (אמנם, לפי זה קשה שבעתיים קושיית הרמב"ן לקמן, שהשוה מעשה פילגש בגבעה ומעשה סדום - שפילגש בגבעה הוא מעשה שהיה, ומעשה סדום הוא רק מראה הנבואה.)
10. "ובאמת כי כל מקום שהוזכר בכתוב ראיית מלאך או דבור מלאך הוא במראה או בחלום". אם כן במה חולק הרמב"ן על הרמב"ם? עיינ בהערות הרב שעוועל.
11. דיבור המלאך עם הגר ועם מנוח, איך ניתן להסבירו לפי הרמב"ן ולפי הרמב"ם? האם כל דיבור של מלאך עם אדם הוא נבואה לפי הרמב"ם? עיינ במורה, ועיינ הערת הרב שעוועל, ד"ה על יד הנהר. (לפי הרמב"ם יש עוד דוגמאות לענין הזה: יהושע ופגישתו עם המלאך, בלעם ופתיחת פי האתון, לקיחת אשת זנונים על ידי הושע, ועוד - הכל היה על ידי מראה

(הנבואה).

12. לפי הרמב"ם כל הנבואות (חוץ מנבואות משה רבנו) היו על ידי מלאך. האם הרמב"ן מסכים לזה? מהן הראיות של הרמב"ן?
13. משה ראה באספקלריא המאירה וכו'. לביאור נפלא בענין זה, עיין רוח חיים על אבות א, א (ד"ה משה קבל).
14. מה קשה לרמב"ן מפרשת נביא השקר ואיש האלקים בספר מלכים א' ? איך הוא מתרץ את הענין?
15. לפי הרמב"ן יש כמה דרגות: א) מקום אשר יזכיר המלאכים בשם אנשים. ב) מקום אשר יזכיר ראיית מלאכים או הדיבור עמם. ג) מקום אשר יזכיר ראיית ה' ודבור המלאך, או ראיית המלאך ודבור ה'. מהי הדרגה הכי גבוהה? הכי נמוכה? (השוה רש"י יט, א, ד"ה המלאכים). האם הדרגות הללו נבואה, מראה, או אפילו דבר פחות מזה?
16. לפי הרמב"ן, האם אברהם הכיר בהם שהם מלאכים? עיין פסוק ג'.
17. האם יש הבדל בין נבואה על ידי מלאך או נבואה על ידי דיבור עם ה'? למה נבואת זכריה היתה על ידי מלאך? עיין הערת הרב שעוועל בשם אבוסאולה.
18. איך הרמב"ן מתרץ את קושית רש"י שהזכרנו בהתחלה? האם יש כאן דרגה גבוהה של נבואה או דרגה נמוכה?
19. "ואל תחוש להפסק הפרשה, כי הענין מחובר, ולכן אמר 'וירא אליו', ולא אמר וירא ה' אל אברהם". מהי כוונת הרמב"ן?
20. נא לציין בדיוק, באיזה פסוק מסתיימת הנבואה לפי הרמב"ם?
21. ולסיכום, האם הרמב"ן חולק על פירושו של רש"י?

רמב"ן בראשית פרק יח פסוק א

וירא אליו. לשון רש"י, לבקר את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בו. והנה שלשה אנשים, המלאכים שבאו אליו בדמות אנשים. שלשה, אחד לבשר את שרה ואחד לרפאות את אברהם ואחד להפוך את סדום, ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט, שאין זה שתי שליחות, כי היה במקום אחר ונצטווה בו אחר כן, או ששתיהן להצלה. ויאכלו, נראו כמי שאכלו: ובספר מורה הנבוכים (ב מב) נאמר כי הפרשה כלל ופרט. אמר הכתוב תחלה כי נראה אליו השם במראות הנבואה, ואיך היתה המראה הזאת, כי נשא עיניו במראה והנה ג' אנשים נצבים עליו. ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך, זה ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם הגדול שבהם. ואם במראה, לא נראו אליו רק אנשים אוכלים בשר, איך אמר "וירא אליו ה'", כי הנה לא נראה לו השם לא במראה ולא במחשבה, וככה לא נמצא בכל הנבואות, והנה לדבריו לא לשה שרה עוגות, ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל מראה, ואם כן בא החלום הזה ברוב ענין כחלומות השקר, כי מה תועלת להראות לו כל זה:

וכן אמר (שם) בענין "ויאבק איש עמו" (להלן לב כה) שהכל מראה הנבואה. ולא ידעתי למה היה צולע על ירכו בהקיץ, ולמה אמר (להלן לב לא) כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי, כי הנביאים לא יפחדו שימותו מפני מראות הנבואה. וכבר ראה מראה גדולה ונכבדת מזאת, כי גם את השם הנכבד ראה פעמים רבות במראה הנבואה (עיין להלן כח יג, לא ג):

והנה לפי דעתו זאת יצטרך לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים אל ביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה. ואם יעלה את לוט למעלת מראה הנבואה איך יהיו אנשי סדום הרעים והחטאים נביאים, כי מי הגיד להם שבאו אנשים אל ביתו. ואם הכל מראות נבואתו של לוט, יהיה "וירא אליו המלאכים וגו' קום קח את אשתך", "ויאמר המלט על נפשך" (להלן יט טו יז), ו"הנה נשאתי פניך" (שם כא), וכל הפרשה כלה מראה, וישאר לוט בסדום. אבל יחשוב שהיו המעשים נעשים מאליהם, והמאמרים בכל דבר ודבר מראה, ואלה דברים סותרים הכתוב, אסור לשומעם אף כי להאמין בהם:

ובאמת כי כל מקום שהוזכר בכתוב ראיית מלאך או דבור מלאך הוא במראה או בחלום, כי ההרגשים לא ישיגו המלאכים, אבל לא מראות הנבואה, כי המשיג לראות מלאך או דיבורו איננו נביא, שאין הדבר כמו שהרב גוזר (במו"נ ב לד, ובהלכות יסוה"ת ז ו) כי כל נביא זולת משה רבינו נבואתו על ידי מלאך. וכבר אמרו (מגילה ג). בדניאל אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא, וכך לא נכתב ספרו עם ספר הנביאים מפני שהיה עניינו עם גבריאל, אף על פי שהיה נראה אליו ומדבר עמו בהקיץ, כמו שנאמר במראה של בית שני ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל (דניאל ט כא). וכך המראה של קץ הגאולה (שם י ד) בהקיץ היתה בלכתו עם חבריו על יד הנהר. ואין הגר המצרית מכלל הנביאות, וברור הוא גם כן שלא היה ענינה בת קול כמו שאמר הרב (במו"נ שם):

והכתוב חלק נבואת משה רבינו מנבואת האבות כמה שנאמר (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, וזה שם משמות הקדש לבורא, איננו כנוי למלאך. ורבותינו עוד למדו על החילוק שביניהם ואמרו (ויק"ר א יד) מה בין משה לכל הנביאים, רבנן אמרי כל הנביאים ראו מתוך אספקלריא שאינה מצוחצחת, הדא הוא דכתיב (הושע יב יא) ואנכי חזון הרביתי וביד הנביאים אדמה, ומשה ראה מתוך אספקלריא מצוחצחת, הדא הוא דכתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט, כמו שהוא מפורש בויקרא רבה (שם) ומקומות

אחרים (יבמות מט:), ולא נתנו בשום מקום נבואתם למלאך. ואל תשומם בעבור שכתוב (מ"א יג יח) גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר, כי פירושו גם אני נביא כמוך ויודע אני שהמלאך שדבר אלי בדבר ה' הוא. וזו מדרגה ממדרגות הנבואה כאשר אמר איש האלהים כי כן צוה אותי בדבר ה' (שם יג ט), ואמר כי דבר אלי בדבר ה' (שם יג יז):

וכבר אמרו רבותינו (במד"ר כ ג) בענין בלעם שאמר ועתה אם רע בעיניך אשובה לי (במדבר כב לד), אני לא הלכתי עד שאמר לי הקב"ה קום לך אתם (שם שם כ), ואתה אומר שאחזור, כך הוא אומנותו, לא כך אמר לאברהם להקריב את בנו ואחר כך ויקרא מלאך ה' אל אברהם, ויאמר אל תשלח ידך אל הנער (להלן כב יב), למוד הוא לומר דבר ומלאך מחזירו וכו'. הנה החכמים מתעוררים לומר שאין הנבואה בדבור הראשון שהזכיר בו השם שוה לדיבור השני שאמר בו שהוא על ידי מלאך, אלא שהוא דרך בנביאים שיצוה בנבואה ויבטל הצוה במלאך, כי הנביא יודע כי דבר ה' הוא:

ובתחלת ויקרא רבה (א ט) אמרו ויקרא אל משה, לא כאברהם, באברהם כתוב ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים (להלן כב טו), המלאך קורא והדבור מדבר, ברם הכא אמר הקב"ה אני הוא הקורא ואני הוא המדבר. כלומר שלא היה אברהם משיג הנבואה עד הכינו נפשו בתחלה להשגת מלאך, ויעלה מן המדרגה ההיא למעלת דבור הנבואה, אבל משה מוכן לנבואה בכל עת:

הנה בכל מקום יתעוררו החכמים להודיענו כי ראיית המלאך איננה נבואה ואין הרואים מלאכים והמדברים עמם מכלל הנביאים כאשר הזכרתי בדניאל, אבל היא מראה, תקרא "גלוי עינים", כמו ויגל השם את עיני בלעם וירא את מלאך ה' (במדבר כב לא), וכן ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיניו ויראה (מ"ב ו יז). אבל במקום אשר יזכיר המלאכים בשם "אנשים" כענין הפרשה הזאת ופרשת לוט, וכן ויאבק איש עמו (להלן לב כה), וכן וימצאהו איש (שם לו טו), על דעת רבותינו (תנחומא וישב ב) הוא כבוד נברא במלאכים, יקרא אצל היודעים "מלבוש", יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידיים ובני הנביאים. ולא אוכל לפרש. והמקום אשר תמצא בו ראיית ה' ודבור מלאך, או ראיית מלאך ודבור ה', ככתוב בדברי משה בתחילת נבואתו (שמות ג ב-ד), ובדברי זכריה (ג א-ב), עוד אגלה בו דברי אלהים חיים ברמיזות (עיי' שמות ג ב). וענין ויאכלו, אמרו חכמים (ב"ר מח יד) ראשון ראשון מסתלק. וענין ההסתלקות תבין אותו מדבר מנוח אם תזכה אליו. והנה פירוש הפרשה הזאת, אחרי שאמר כי בעצם היום הזה נמול אברהם (לעיל יז כו), אמר שנראה אליו השם בהיותו חולה במילתו, יושב ומתקרר בפתח אהלו מפני חום היום אשר יחלישנו, והזכיר זה להודיע שלא היה מתכוין לנבואה לא נופל על פניו ולא מתפלל, ואף על פי כן באה אליו המראה הזאת:

רמב"ם, מורה נבוכים ב, מב

כבר בארנו כי כל מקום שנזכרה בו ראיית מלאך או דבורו שזה אמנם הוא 'במראה הנבואה' או 'בחלום' - יבואר בהם או לא יבואר הכל שוה כמו שקדם. ודע זה והבנהו מאד מאד! ואין הפרש בין שיכתוב תחילה שהוא ראה המלאך או יהיה הנראה מן המאמר תחילה - שהוא חשבו איש מבני אדם ואחר כן בסוף הענין התבאר לו שהוא מלאך - אחר שתמצא סוף הענין כי זה אשר נראה ודיבר היה מלאך תדע ותאמת שמתחלת הענין היה 'מראה הנבואה' או 'חלום של נבואה'. וזה שב'מראה הנבואה' או 'בחלום של נבואה' פעמים יראה הנביא האלוה ידבר עמו כמו שנבאר ופעמים יראה מלאך ידבר עמו ופעמים ישמע מי שידבר עמו ולא יראה איש מדבר ופעמים יראה איש מבני אדם שידבר עמו ואחר כן יתבאר

לו שזה המדבר - מלאך; ובכמו זה המין מן הנבואה יזכור שהוא ראה איש יעשה או יאמר
ואחר זה ידע שהוא מלאך:

ולזה העיקר הגדול נטה אחד מן החכמים ז"ל וגדול מגדוליהם והוא - ר' חיא הגדול בלשון
התורה "וירא אליו יי באלוני ממרא וגו'". כי כאשר הקדים כלל - והוא שהאלוה נראה אליו
- התחיל לבאר איך היתה צורת ההראות ההוא ואמר שתחילה ראה 'שלשה אנשים' ורץ
ואמרו ונאמר אליהם. ואמר זה אשר פרש זה הפרוש שמאמר אברהם "ויאמר אדוני אם נא
מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" - שהוא גם כן סיפור מה שאמר ב'מראה
הנבואה' לאחד מהם - ואמר "לגדול שבהם אמרו". והבן הענין הזה עוד כי הוא סוד מן
הסודות:

וכן אומר עוד בענין יעקב באמרו "ויאבק איש עמו" - שהוא בצורת הנבואה אחר שהתבאר
באחרונה שהוא מלאך. והוא כענין אברהם בשוה אשר הקדים ספור כללי "וירא אליו יי
וגו'" אחרי כן התחיל לבאר איך היה זה. וכן ביעקב אמר "ויפגעו בו מלאכי אלוקים" ואחר
כן התחיל לבאר איך קרה עד ש'פגעו בו' - ואמר שהוא שלח שלוחים ופעל ועשה "ויותר
יעקב לבדו וגו'" - וזהו 'מלאכי אלוקים' הנאמר עליהם תחילה 'ויפגעו בו מלאכי אלוקים';
וזה ההתאבקות והדיבור כולו - 'במראה הנבואה'. וכן ענין בלעם כולו 'בדרך' ודברי
ה'אתון' - הכל 'במראה הנבואה' אחר שהתבאר באחרית הענין דיבור 'מלאך יי' לו. וכן
אומר במאמר יהושע "וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו" - שהוא 'במראה הנבואה'
אחר שהתבאר באחרית הענין שהוא 'שר צבא יי' אמנם אמרו "ויעל מלאך יי מן הגלגל וגו'
ויהי כדבר מלאך יי את הדברים האלה אל כל בני ישראל" - החכמים כבר אמרו ש'מלאך יי'
הנאמר הנה הוא פינחס ואמרו "זה פינחס שבשעה שהשכינה שורה עליו דומה למלאך יי'.